

F 122

S. 89

Academieline Rostri - Eesti Selt

Nurmekund, Peat

"
Õn Kihnu [Kihnu
saar]
[1937]

42 l.

Ön Kihnu.

En översikt av dess ekonomiska förhållanden och be-
befolkningsstatistikens växlingar under svenska tiden.

av
Pent Nurmekund.

Ön Kihnu är förutom Runö den enda bebodda ön i Rigarikén. Den är ungefär tredjedelen större än den sistnämnda. Närmaste avståndet till fastlandet är 20 km. Kihnu utgör en självständig kommun i Pärnumaa och hör administrativt till Töstamaa kyrksoeken. Ön är ovalformig, i utsträckningen NNO-SSW 7 km och på tvären 3,3 km. Ytinnehållet med de omkringliggande småholmarna inberäknade är 19,2 km².

jäng 184

Kihnus terrängförhållanden avvika betydligt från fastlandets. Ön är låg med sandig och grusblandad jord och med en barrskogsbeklädd ås på mitten. Längs stränderna sträcka sig lågländta ängar och betesmarker. Största delen av ön upptages av barrskogar omväxlande med kärr- och mossmarker samt jämna åkrar, ängar, betesmarker och strandängar, vilka ställvis avgränsas från havet genom brant stigande sanddyner eller lösa flyg-

2

sandsfält.

Ön Kihnu är jämförelsevis tätt befolkad. Enligt 1934 års folkräkning beboddes den då av 1053 invånare. Gårdarnas antal var 209 och den därtill hörande jorden 1699 ha, varav 343 ha utgjordes av åker- och trädgårdsjord. De flesta gårdarna höra till storleksgruppen 5-10 ha; endast ett par gårdar äro över 20 ha.

Ön har sex byar. De äro tätt bebyggda och lummiga. Husen ligga antingen tätt hopgyttrade eller på båda sidor om en bygata. Byarnas nuvarande benämningar äro: Lina-küla, Sääreküla, Lemsiküla, Rootsiküla, Möisaküla och Turuküla (resp. Toruküla).

Särdant är i korta drag förhållandet på Kihnu för närvarande. Men en helt annan bild erbjuder oss ön under svensk-tiden. Om de förhållanden, som rådde på ön för ungefär 300 år sedan, kunna vi få en viss föreställning genom revisionerna, som genomfördes av den svenska styrelsen. De äro tre till antalet.* Den första företogs år 1624 (urkunden

* Jag har här underlåtit att omnämna en svensk revision från en ännu äldre tid, då Kihnu var svenskt endast en kort tid och sedan avstods till Polen. Uppgifter om denna revision finna vi i Dr. Th. Schiemanms bok, "Der älteste schwedische Kataster Liv- und Ehstlands", Reval 1882. Sid 5 i denna bok förekommer följande: Der ganze Kataster ist von Ende 1599 bis

» Revisions Bücher wegen dess Hauses Pernow und dass
 Haüs Sales. Anno 1624«, finnes i Universitetsbiblioteket
 i Tartu). Den andra företogs år 1638 (urk. »Güterrevision von
 1638 nebst Register« 1. Bd. 449 Bl. — Katalog des schwe-
 dischen Generalgouverneur-Archivs zu Riga — finnes i Sta-
 tens Centralarkiv, Tartu). Den tredje revisionen från år 1684
 förekommer i tre från varandra något avvikande variationer
 (urk. »Numereringh på Hofwen och Bönderne öfwer Pernauske
 3:st Gebiets-Chartor« finnes i Statens Centralarkiv, Tartu, un-
 der anm. »Lit. Bu«. Den andra variationen saknar över-
 skrift. Den är från ett något senare datum och återfinnes på
 samma ställe under »Lit. Bx«. Titeln på den tredje är »In-
 quisitions Book öfwer grefweskapet Pernow« och finnes även-
 ledes i Statens Centralarkiv under anm. »Lit. Bw). De stör-
 sta likheterna förete Lit. Bu och Lit. Bw. De äro i själva
 verket samtidiga, men skrivna av olika personer, vilket

Frühjahr 1601 fertig worden.

Wenn wir auch keine directe Nachricht darüber haben, ist doch unzwei-
 felhaft, daß die Katastrirung einen officiellen Character trug; die schwe-
 dische Regierung hatte den Verfasser des Miscr. beauftragt, die »Häuser
 in Livland« aufzunehmen, nicht nur den Besitzstand zu erkunden, sondern
 auch zuverlässige Angaben über die »bäuerlichen Gerechtigkeiten« einzuziehen.
 Die ganze Anlage der Arbeit weist darauf hin, daß sie fiscalischen Zwecken zu
 dienen bestimmt war und die sorgfältige Berücksichtigung der bäuerlichen Ver-
 hältnisse macht es wahrscheinlich, daß die schwedische Regierung sich schon

även egennamnens olika stavning visar. Däremot synes Lit. Bx ha skrivits senare, vilket även bekräftas därav, att några egennamn, vilka förekomma i både Lit. Bu och Lit. Bw, äro överstrukna och i deras ställe skrivits helt nya namn. Såväl Lit. Bx som Lit. Bw äro försedda med svenskspråkiga uppgifter om jordmännens karaktär o.s.v. På båda ställena förekomma egenheter i skrivsättet.

Denna uppsats har inte till uppgift att söka besvara frågan om namnet Kihnus uppkomst och dess betydelse. Detta är ett problem för sig och fordrar noggranna studier. Jag vill endast betona, att namnet Kihnu under tidernas lopp förekommit under olika former. I gamla urkunder återfinnas ordformer som Kyhna (sc. Insull), Khyn (sc. Öhn), China (sc. Hollme), Kina (sc. Holm), Kinö (sc. Hollme); vidare förekommer namnet under Künöe, Künö, Künööh, Kynö, Kyen, Kiena, Kühn. I boken »Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehistlands und auf Runö (Teil I. u. II., Reval 1855)« gör C. Russwurm hjälplösa försök att förklara namnets ursprung, men utan att lyckas. Alla hans antaganden grunda sig på förutsättningen, att

damals mit der Absicht trug, nach dieser Seite reformierend einzugreifen.

(Diese Fassung steht auf S. 30.)

såväl Kihnu som grannön Manija engång varit bebodda av svenskar. Russwurm skriver i § 77 i sin bok följande: "Der Name, der keine Ableitung aus dem Ehstnischen darbietet, könnte aus der bei den Schweden unserer Gegend gewöhnlichen Benennung einer Mühle kuîn, koîn, schw. qvarn, entstanden sein. So passend der Name Mühleninsel sein mag, da eine Windmühle auf einer einsamen, niedrigen Insel damals ein sehr bequemes Signal für die Seefahrer darbot, so möchte doch wohl der Name älter sein, als die Einführung der Windmühlen in unserer Gegend. Wenigstens waren 1642 im Kirchspiel Nuckö nur 2 Windmühlen, wenn sie auch in Frankreich schon 1105 und in Deutschland um 1393 vorkommen." Här upptäcker Russwurm själv, att hans påstående råkat på det hala, i all synnerhet, som enligt Dr. P. Johansons uppgifter redan i en urkund från år 1386 förekommer benämningen "Kyne ref."

Av särskilt intresse är frågan om den forna svenska bebyggelsen på Kihnu. Om dess sannolikhet har särskilt tidigare mycket skrivits, och man har fattat ståndpunkter både för och emot, men därvid har man grundat sig

6 2
på tämligen vaga och legendariska „upplysningar.” Jag skall återkomma till frågan senare, då jag noggrannare behandlat de ovannämnda revisionerna och, så långt det sig göra låter, försöka bringa någon klarhet i saken på grundvalen av de erhållna upplysningarna.

Som revisionsurkunderna utvisa, lågo under svenska tiden på Kihnu fyra byar: Sääreküla (i urk. Sohreküll, Sära Källa, Sere Külla), Lemsiküla (i urk. Lembstekull, Lembose Källa, Lembusse Källa), Rootsiküla (i urk. Rohtzekill, Rahzi Källa, Rotze Källa) och Linaküla (i urk. Linnakill, Linna Källa, Linnekälla). På den bifogade kartan, som ritats emellan åren 1681-84 under svenska tiden, ha byarnas läge utmärkts med siffror. 137 utmärker Sääreküla, 136 Lemsiküla, 135 Rootsiküla och 134 Linaküla.

I fortsättningen skall jag behandla varje revision för sig, om möjligt med en reproduktion av originalet.

Revisionsurkunden från år 1624 är skriven på tyska. Den är mycket detaljerad och ger en god översikt av öbornas förmögenhetsförhållanden utan att dock nämna de enskilda gårdarnas storlek. Endast de manliga invånar-

7
na äro registrerade. Om familjefadern inte är född på Kihnu, så får man i urkunden upplysningar om, varifrån han invandrat och huru länge han bott på ön.

För erhållande av en bättre översikt har jag sammansatt en särskild tabell för varje by. I urkunden finnes endast en uppräknig av namnen...

" Das Gebiet vndt Haus Pernow — Aufß. gnedige anordnung vndt befehlich Herr konigl. Majst: Zu Schweden §§ Gustavi Adolphi § Vnsers gnedigken Königs vndt herren §§ Ist das gebiet vnd Hausz Pernow Revidiret sub dato den 9 Martij anno 1624. Von der Insull Kýchna (Seite 14-19).

Diese Insull Kýchna, ist gelegen 2 meile weges in der offenbahren See von der Pernow, vndt ist ganz befolzen, hatt nach sich eine Wacke mitt 4 Dörfferen, welche

also genennet sein —	Das Dorff	Seehreckill
	" "	Lomstekill
	" "	Rohtzekill
	" "	Linnakilla

Diese Dörffer haben keine besondere Lande, sonde garten stete vnd ein wenig Landt, ob woll im alten Wacken-

8

buch endhalten, daß dieselbe Insull sol $7\frac{1}{4}$ haken Landes haben, So bekennen doch die Pauern semplichen an eides Stadt, daß sie von solchen Landen nicht wissen vnd wie der H. Oberste vnd Schloszvogt selbst bekennen, daß sie auf derselben Insull gewesen, aber solche Lande Laut dem alten Wackenbuch nicht befunden, vnd soll die Insull in ihrer Circumferens eine gute Meille begriffen sein. Die armen fischer Kerles so darauff wohnen muszen korn holz, so wol zum bawen vnd Brennen, nicht allein von andern kaufzen, sondern auch an frembden Örtteren ihre Nahrung durch die fischerei⁴⁾ suchen.*

Tabellen 31-34

Diese Pauern so auf der Insull Kyhno wohnen, derer iziger Zeit an der Zall 45 findet dieselben thun kein arbeit, sondern geben eins von alle 200 Thl: Jahrlichen vnd 2 tonne Seelspeck.

Noch geben sie von ied Kuh 1 Ltb Potter, vnd von 10 Schaß 1 St... Vnd musz ein ieder Gesinde spinnen 2 Ltb flachs.

* Textfragment om ön Kihnu ur denna urkund finnas även i stud. hist. Heinrich Laakmanns skrift ~~Die~~ - Das „Revisionsbuch wegen dess Hauses Pernow“ Anno 1624 (Sitzungsberichte der altertumforschenden Gesellschaft zu Pernau. Bd. VII. Pernau 1914), Seite 206-208 och II, 2.

9
Sie haben sonsten vber derⁿ H' Obersten vnd ambleuten
sich nicht zu beschweren, auszbenommen daz ihnen aufge-
drungen, die fehre zu bawen, da doch bei der Pohlen zeitten
sie solches haben thun müssen.

Ein Capell ist auch auf der Insull genant zu S. Nicolai
ist ganz fertig, die Glocke soll zur Pernow beym Peter hart-
wich sein, vnd sind die Öhre davon vnfertig.

Sie beschweren sich daz sie dorch viel feltiges Schnes-
zen viel Pferde haben miszen müssen." —————

En dylik bild av ön Kihnu få vi enligt 1624 års revi-
sionsurkund. Vidare se vi, att av öns 45 bönder tre äro
^{öselbor}saaremaa~~bor~~ och en runöbo. Den sistnämndes nationali-
tet är omöjlig att bestämma endast efter namnet. ^{Örel-}Saaremaa-
bornas utvandring säges bero på, att ön under denna tid
lydde under Danmark, och att svenskarna ~~under~~ upprepa-
de gånger företogo krigståg dit samt efter varje sådant
tåg togo med sig en mängd invånare. En annan orsak
till utvandringen var de svåra levnadsomständigheter,
som härskade på ön, vilken inte lydde under samma
överstyrelse, som andra delar av Estland (jmf. E. Blumfeldt)

utslut
 "Saaremaa ajaloo põhijooni," Sid. 42-45). ^{D.} Då Saaremaa
 år 1645 tillföll Sverige, förbättrades visserligen bönder-
 nas rättsförhållanden, men icke deras ekonomiska till-
 stånd. Detta tvingade dem att som förr söka sig ett nytt
 hem, antingen på de i grannskapet liggande öarna eller
 på fastlandet (^bim) ^{a, a,} F. Blumfeldt, "Saaremaa ajaloo põhi-
 jooni." Sid 53-56).

Vid betraktandet av 1638 års revision bör anmärkas,
 att den inte är så detaljerad som den föregående.
 Dock är nu även gårdarnas storlek upptecknad i dåti-
 gens måttenhet - "adramaa" (^{L på}ett gammalt mått. Enligt Tartu
^{för skattebestämning tyska "haken"}
 stads arkivar mag. phil. E. Tender var adramaa ett mye-
 ket ^{växlande} obestämt mått på den tiden, och är det väl ännu. Det
 var någotslags hjälpligt mått, som gårdar av en viss
 storlek måste använda sig av.

Revisionsresultaten äro följande:

h Khynööh. Urålders gafwer denne Insull hört under Pernows
 Starostie, och är 2 mihl uti oppenbahra Siön ifrån Paddis
 hoff belogen, der uppå inwåhnarne hafwa opbygdt een
h Wederquarn, hafwa intet hööschlag eller weds(s)kougs,

uthan af fremmande orter sådant sökia måste. †

Om vi jämföra de båda revisionerna, få vi en intressant bild av befolkningsstatistikens växlingar. Enligt 1624 års revision funnos i Sääreküla tio fullvuxna män och tio minderåriga gossar. Enligt 1638 års revision funnos i samma by sjutton fullvuxna män, d.v.s. sju mera än för fjorton år sedan, varibland två varit minderåriga vid föregående revision. Efter namnen att döma kunna sex personer vara identiska med sex från föregående revision. Minderåriga gossar omnämnas inte i den senare revisionen. Om vi dessutom antaga, att Nicolas Hinno från år 1624 och Jggul Henn från år 1638 är samma person, så kunna vi konstatera, att av de år 1624 levande fem fullvuxna män gått bort samt att under tiden 1624-38 tillkommit nio främmande personer, bland dem runöbon Toma Tomas, vilken år 1624 bodde i Linaküla.

I Lemsiküla funnos vid 1624 års revision sju fullvuxna män och deras sex minderåriga söner. Vid 1638 års revision var de fullvuxna männens antal åtta. För-

underligt nog likna namnen från de båda revisio-
nerna inte varandra. Det första namnparet Kockes Jacob
och Kacksz Jack kunna vi möjligen likställa om vi ta-
ga hänsyn till ägarens okunnighet i skrivkonsten. Men
att sätta likhetstecken emellan Kockes Berendt och Kacksz
Peep är vanskeligare genom det tydligt från varandra
avvikande förnamnen. De övriga fem-sex namnen ha
ingenting gemensamt.

I Rootsikula levde under år 1624 tolv fullvuxna män
och nio minderåriga söner till dem. År 1638 har de full-
vuxna männens antal sjunkit till tio. Endast två namn
äro fullt identiska med varandra. Dock kunde även
Aule Tomas från 1624 års revision (likställas med Audi Thomas från 1638 års revision) just på grund av
förnamnens likhet. Felskrivning av personnamnen var
på den tiden vanlig, emedan de skrivande voro okun-
niga i skriftspråket och namnen dessutom skrevos
efter hörsel, varvid å ena sidan den talande personens
uttal och å andra sidan den skrivandes förmåga att
uppfatta det hörda spelade en stor roll. Emellan de
nio övriga namnen är det omöjligt att finna någonting

gemensamt d.v.s. nio män, vilka levde i byn vid 1624 års revision, ha försvunnit och i stället ha trätt åtta främmande namn.

I Linaküla funnos år 1624 sex fullvuxna män och tretton minderåriga manliga efterföljare till dem. År 1638 hade de fullvuxna männens antal minskats till femton och en invånare, nämligen runöbon Toma Tomas, hade flyttat till Säareküla. Av de överblivna kunna åtta med säkerhet sägas vara desamma som de förut nämnda. En av dem var minderårig vid 1624 års revision. Vad ett namnpar beträffar, nämligen Rose Hannusz från år 1624 och Rasti Hannusz från år 1638, så är det på grund av tillnamnens olikhet något svårt att med bestämdhet förklara dem tillhöra samma person, men förnamnen likna ju varandra. Om de övriga tolv, d.v.s. sex bortgångna och sex nykomna, fattas närmare upplysningar. Allt detta visar tydligt, att öns manliga invånare förnyats under tiden mellan två revisioner d.ä. under fjorton år.

Den följande revisionsurkunden, från år 1684,

14
är skriven i tre varandra mer eller mindre liknande variationer. För att få en bättre översikt av dem, har jag placerat alla tre bredvid varandra. På samma gång har jag gjort anmärkningar om de olika skiljaktigheterna. Ordningsföljden är: Lit. Bu, Lit. Bw och Lit. Bx. ~~_____~~ Hien Tabellin S. 38-40.

Efter att i detalj ha betraktat de under svenska tiden företagna revisionerna, kunna vi med stöd av de förefunna uppgifterna göra oss en någorlunda verklighetstrogen bild av de rådande förhållandena på dåtidens Kihnu, om invånarnas ekonomiska tillstånd, skyldigheter och skattebördor. En bonde på Kihnu ägde på den tiden enligt 1624 års revisionsuppgifter endast trädgårds- och någon åkerjord. Enligt skatteboken måste på ön finnas $7\frac{1}{4}$ ^{hakar} ~~adramaa~~ användbar jord, men om dennas förefintlighet veta varken bönderna eller de lokala myndigheterna. ^{något} De fattiga fiskarbönderna måste på annat håll köpa den allra nödvändigaste brödsäden, byggnadsvirket och bränslet. Även för att komma åt sitt viktigaste födoämne, fisken, måste de

15
söka sig till annan ort.

Den dåvarande kihnubonden var inte rik på husdjur. Undantagandes helt och hållet egendomslösa personer, vilka enligt uppgifter voro fyra på ön, ägde de fattigare endast en ko. De mera välsituerade hade däremot två kor, två oxar och en häst. Flera saknade häst. Ingen av Rootsikülas tolv bönder hade häst och i Linaküla med dess sexton bönder förekom endast en häst. I slutet på revisionsurkunden omnämnes, att bönderna gjort sig av med en del hästar för att slippa skjutsskyldigheter.

Bönderna på Kihnu hade inga andra arbetskyldigheter än att bygga båtar, vilket redan gällde ~~även~~ under polska tiden. I stället betalade de 200 riksdaler om året, vilket var en rätt stor summa, i all synnerhet om man jämför den med tullinkomsterna i Pärnu, vilka knappast voro hälften så stora.

Alla andra skatter betalades in natura. Bl.a. betalades två tunnor sälspäck. I 1638 års revision omnämnes, att en familj, som arrenderade 4 ^{hake} adramaa

jord, var tvungen att giva motsvarande kvantum späck. Som måttenhet var en tunna ett mycket relativt begrepp, som vid mätning av olika ämnen antog olika storlek.

Alla bönder hade det gemensamt, att familjen måste spinna 40 skälpund lin.

I 1638 års revisionsurkund nämns även ^{de} enskilda gårdarnas storlek, räknat i ~~adramaa~~. De största äro $\frac{1}{4}$ ^{haka} adramaa och de minsta $\frac{1}{16}$ ^{hake} adramaa. Däremellan är gårdarnas storlek omkring $\frac{1}{8}$ ^{hake} adramaa. Överhuvudtaget beräknas hela öns användbara jord till $3\frac{5}{8}$ ^{hakar} ~~adramaa~~. Då ~~adramaa~~ ^{hakor} icke är något konstant mått, är det svårt att bestämma gårdarnas egentliga storlek. I verkligheten synas de dock ha varit rätt små. En jämförelsevis stor del av invånarna ägde ingen jord alls; i förteckningen står efter sådana personers namn "lösdrifware". De utgjorde femton personer eller 30% av öns hela befolkning.

Skatterna för ett fjärdedels hemman utgjorde två tunnor sälsäck och ett får. De mindre hemman uppfyllde antagligen sina förpliktelser

flera tillsammans.

1638 års revision omnämner inga skyldigheter; däremot finnas uppgifter om den odlade och den obrukade jorden särskilt för varje by. Om bönderna i Sääreküla säges, att deras jord består av ren sand, och att det är omöjligt för dem att nyttja buskjorden. Byn äger 141 tunnland ren åker. Enligt mag. phil. E. Tenders uppgift vore ett tunnland lika med två livländska vakamaa. Om man beräknar, att enligt Lit. Bx i Sääreküla finnos tre egendomslösa personer, så blir det för varje gård (om de i förteckningen upptagna personerna äro bönder och familjefäder) närmare 7 tunnland (eller 14 vakamaa) ren åker, vars värde på grund av den stora sandhalten inte kunde vara nämnvärt stort. Obrukad jord hade byn 15 tunnland (eller 30 vakamaa) och den årliga höskörden utgjorde 150 lass, d.ä. 7,5 lass för varje gård. Dessa siffror tala ett tillräckligt tydligt språk, fast vi ha att göra med små hushåll.

Om Lemsikülabönderna säges, att deras åker

består av grov sand, delvis uppblandad med sandhaltig lera. Byn hade 56 tunnland (eller ~~112 vakamaa~~) ren åker. Enligt Lit. Bu, men även enligt Lit. Bx funnos i byn två jordlösa personer. Alltså beräknas 5,6 tunnland (eller ~~11,2 vakamaa~~) åker för varje gård. Den ouppodlade gården uppgick till 14,5 tunnland (eller ~~29 vakamaa~~) och den årliga höskörden var 48 lass, d.ä. 4,8 lass för varje hemman.

I Rootsiküla var jorden liknande den i de två föregående byarna. Enligt Lit. Bx fanns i byn en jordlös man. Byn hade 66 tunnland (eller ~~132 vakamaa~~) ren åker, vilket gör ungefär 4,1 tunnland (eller ~~8,2 vakamaa~~) för varje hemman. Den årliga höskörden var 144 lass eller 9 lass per gård.

Om åkerjorden i Linaküla säges, att den till största delen bestod av ren sand. Ängarna voro beväxta med strävt gräs. Byns åkerjord bestod av 112 tunnland (eller ~~224 vakamaa~~) vilket blir omkring 4,5 tunnland (eller ~~9 vakamaa~~) för varje bonde. 21 tunnland (eller ~~42 vakamaa~~) utgjordes av obrukad jord och höskörden per år

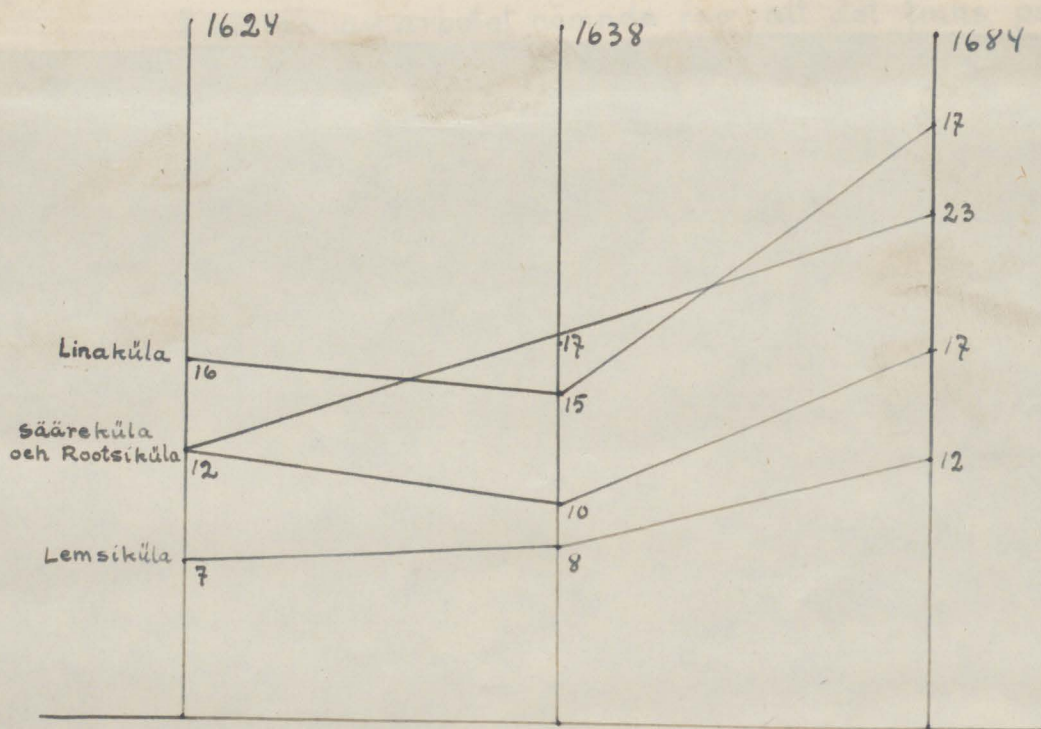
uppgick till 80 lass, alltså cirka 2,9 lass per hemman.

I fortsättningen skola vi något närmare granska den bild, som Kihnu befolkning erbjöd i belysningen av 1684 års revision, och skola vi därvid jämföra den sistnämnda med de två föregående. Då 1638 års revision endast omnämner de fullvuxna männen och inte med ett ord berör deras manliga arkomlingar, är det svårt att göra sig en tydlig bild av befolkningens ökning eller minskning under åren 1638-84. Då en så långtid som sextio år förflutit mellan första och sista revisionen, är det ganska klart, att vi år 1684 svårigen kunna finna någon arde år 1624 fullvuxna bland de levandes antal. Däremot finnas i 1684 års revisionslista sådana, som varit minderåriga år 1624. Dylika personer, vilkas namn lätt kunna likställas, finnas i Sääreküla två och i Lemsiküla en. Men de övriga år 1624 levande personernas namn kan man inte återfinna år 1684. Det var en lättare uppgift att jämföra befolkningen från de två första revisionerna, emedan urkunden från år 1624 även upptog de minderåriga gossarnas namn. Detta är inte

fallet vid 1638 års revision, och därför kunna vi endast göra en approximativ statistik om befolkningsnumerären under de följande 46 åren. Då vi tack vare 1638 års revisions ofullständighet ingenting veta om det uppräxande släktet, så måste vi nöja oss med att ur varje revision plocka ut likalydande namn, oavsett till vilken by de höra. Men namn, vars motsvarigheter icke kunna återfinnas i 1624 och 1638 års revisionsurkund, måste anses tillhöra invandrade personer. På detta sätt kunna vi få en någorlunda verklighetstrogen bild av huru befolkningsstocken ~~antat~~ varierat inom den tidrymd, som ligger emellan andra och tredje revisionen. Så finna vi i Sääreküla åtta nya namn. Därvid få vi inte glömma eventuella felskrifningar, t.ex. namnformen Kollti resp. Kollti och Kotti etc. I Lemsiküla finnas sju, i Rootsiküla sex och i Linaküla fjorton nya namn. Men jag betonar ännu en gång, att dessa siffror endast äro antagliga på grund av 1638 års revisions ofullständighet. Men deras exakta överensstämmelse med verkligheten är inte huvudsaken för oss. Viktigt är endast, att vi genom att jämföra

de olika revisionerna funnit, att en jämn ström av nya människor under årtiondenas lopp tillförts Kihnu från grannöarna.

Även grafiskt sett erbjuder de fullvuxna männens varierande antal en intressant bild. Särskilt under sista revisionen (år 1684) var deras antal i starkt stigande, då det däremot under de två föregående revisionerna stod på samma ståndpunkt eller också växlade något; se ^{diagrammet} ~~gr.~~

I början av arbetet nämnde jag, att det finns personer, som påstå, att Kihnu förr bebotts av svenskar. Därvid hålla de sig endast till rent teoretiska antaganden utan några som helst konkreta uppgifter, vilka kunnat bringa klarhet i saken. Några anse t.o.m Kihnus förna svenska bebyggelse som någotslags axiom, vilket överhuvudtaget inte behöver bevisas. Så skriver någon (Das Inland. 1837. Nr. 22. "Die freien Schweden in Ehstland"): "Von den Privilegien der freien Schweden der zur Livland gerechneten Runoe- und Künöeschen Inselbewohner haben wir keine genauere Kunde erhalten können... Det citerade opererar med den ännu i våra dagar bestående hypotesen, att Kihnus förna svenska bebyggelse är någonting oomkullkastligt.

Som vi märkt av revisionerna från svenska tiden, saknas fullständiga tecken på att någotslags svenskt skulle ha förekommit bland befolkningen. Oaktat stavingen av egennamnen på de av främlingar sammaställda revisionslistorna är ytterst dålig, kan man dock med lätthet fastställa namnens estniska karaktär.

Väl förekomma några rent tysk-svenska namn, såsom Schmidt, Kyste etc., men det behöver därför inte betyda, att bärarna äro tyskar eller svenskar. Senare försvinna även dessa främmande namn. Dessutom veta vi, att Kihnus befolkning i rätt hög grad förnyades och tillväxte under årtiondena. Enligt urkunderna skulle denna förändringsprocess ha försiggått på så sätt, att estniska element sammansmält med öns invånare. Man kan inte grunda det påståendet, nämligen att på Kihnu existerat en icke-estnisk befolkning, som fallet är på Runö, enbart på uppteckningar från svenska tiden. Här måste jag utan vidare förklara mig solidarisk med A. J. Sjögren, då han säger, i sin samling Denkschriften der russischen geographischen Gesellschaft zu St. Petersburg. I. Bd. Weimar 1849 (XVI) Bericht über eine im Auftrage der russischen geogr. Gesellschaft während der Sommermonate des Jahres 1846 nach den Gouvernements Livland und Kurland unternommene Reise zur genauen Untersuchung der Reste der Liven und Krewingen) sid. 466 och 467. "Ich begnügte mich daher,

in der Stadt Pernau solche Leute aufzusuchen, welche längere Zeit auf Kūūnō gewohnt haben. Sie versicherten einstimmig, daß sie dort von keinen Schweden gehört haben, sondern es werde die Insel, wenigstens gegenwärtig, von lauter Ehsten bewohnt, welche zum Theil mit etwas weicherer Aussprache und mit einigen wenigen Idiotismen lauter Ehstnisch sprächen und auch sonst in Lebensart, Sitten und Gebräuchen in nichts anderem von den Ehsten des festen Landes sich unterschieden, als das sie weiß gekleidet gingen, wogegen die gewöhnliche Farbe auf dem festen Lande eine dunkle, schwarze oder braune ist. Diese Abweichung habe jedoch, wie man glaubte, ihren guten Grund in dem Haupterwerbszweige der Bewohner, der darin bestehe, daß sie den Winter hindurch sich damit beschäftigen, Robben zu fangen... Beachtenswerther dürfte in ethnographischer Hinsicht der hohe und schlanke Wuchs sein, den man vielen der Kūūnōbewohner zuschrieb...

Så säger Sjögren. Men även i våra dagar är kihnubon trogen sina förfäders klädedräkt. Männen bära en gråvit

dräkt, kvinnorna randig kjol, grå jacka, vit huvudduk och vita strumpor med passlor (skor av ett helt läderstycke). Även bildar de nuvarande kihnubornas språk en dialekt för sig, som i hög grad skiljer sig från den på det närliggande fastlandet boende befolkningens språk. Särskilt iögonenfallande är kihnubons egendomliga ^{språk} talmelodi, vilken är i ett oavbrutet stigande och når sin kulmen i slutet på meningen.

I Th. Hiärns samling "Monumenta Livoniae antiquae" I. Bd. ^{Recht} Ehst-, Lyf- und Lettlaendische Geschichte. Hrsg. von Dr. C. E. Napiersky. Riga, Dorpat & Leipzig 1835 ² säges på sid. 4: Imgleichen werden Kyn und Mannö von Ehsten bewohnt. Weil aber der letztgedachten Insul Nahme Schwedisch ist, muthmasset man, daß Schweden vor alters daselbst gewohnt. — Därmed uppställer han den hypotesen, att namnet på den i närheten liggande lilla ön Manija är av svenskt ursprung. Detta namn har varit föremål för många forskningar, men man är än så länge långt från den slutgiltiga förklaringen. För min egen del anser jag Hiärns antagande vara oriktigt.

Ernst Kunik överraskar oss med en verklig tanke-
blix i boken „Die Berufung der schwedischen Rodden
durch die Finnen und Slawen.“ I. Abteilung, St. Peters-
burg 1844. På sid. 154 och 155 står följande: Ganz deut-
lich gewahrt man die Finnisirung der Schweden auf der
Künne, deren Einwohner sich in zwei sehr verschiedene
Klassen teilen, obgleich sie beide estnisch sprechen. Die
der Schiffer an der Küste ist ein grosser, schöner, kräf-
tiger, kühner Stamm, der sich besonders mit Erlegung
der Seehunde beschäftigt. Den zweiten Stamm bilden
die Ackerbauer im Innern, die klein, schwächlich, unschön
ganz wie die Esten des Festlandes sind. — Huru genialt
detta utlåtande av Kunik än är, så måste dock en kri-
tisk iakttagare medge, att denna tanke endast är en
verklighetsfrämmande fantasi. Nämda herre har tyd-
ligen aldrig satt sin fot på Kihnus sandiga jord och
därför icke heller med egna ögon kunnat övertyga sig
om den fullständiga avsaknaden av ständsskillnad
bland befolkningen. Icke heller berätta de gamla ur-
kunderna om att några öbor endast bruka jorden,

27

medan de andra med största sinnesro jaga säl. Vi veta, att kihnubon är bonde och fiskare i samma person. På annat sätt kan han inte reda sig, ty öns sandiga jordmän och de mycket för små gårdarna kan ingen uppehålla sig på. Fiske och sälskytte är en absolut nödvändig biförtjänst.

Vad det andra påståendet beträffar, så förekommer det ofta i historien exempel på erövrare, som övergivit sin egen nationalitet och tillägnat sig sina underlydandes språk. Detta sker dock endast om dessa underlydande stå intellektuellt högre och om deras språk ifråga om lätthet och enkelhet har förutsättningar att intaga den härskande ställningen. Men jämföra vi svenskan och estniskan, så måste vi medge, att man knappast kan kalla den sistnämnda lättare. Dessutom vill Kunik påstå, att befolkningen av estnisk härstamning var ytterst ^{målig,} undermedan däremot svenskarna voro begåvade med alla mänskliga dygder. Återstår endast att förvånas över, huru denna hjältestam råkat hamna bland esterna och trots intellektuell överlägsenhet förlorat sitt språk och sin

nationalitet. Dessutom är Kihnu en så pass liten ö, att det är otänkbart, att två skilda folkelement skulle kunna leva sida vid sida utan att uppblandas.

C. Russwurm berättar i sin bok Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Estlands und auf Runö i § 395 en tämligen legendarisk historia om Kihnus svenska befolknings försvinnande. Jag nämner den endast för fullständighetens skull. Sägningen lyder sålunda: Auf der Insel Kynö fand ein Mann am Strande das Bild eines Menschen, das wahrscheinlich von der Spitze eines gestrandeten Schiffes abgebrochen war. Er brachte es in sein Haus und legte es an die Wand. In der Nacht aber fing es an zu stöhnen und zu winseln (kuŭta), als wenn Jemand sehr krank sei und Schmerzen habe, und er konnte es nicht still machen, auch nicht hinausbringen, sondern wurde selbst krank und starb. Von diesem Hause kam die Seuche ins Dorf; zwar nahm man nachher das Bild heraus und warf es in die See, aber die Krankheit hatte schon fast die ganze Einwohnerschaft ergriffen, und die Meisten starben daran. Vielleicht waren das

Schweden - wer weiß das jetzt?

De finnas, vilka tro, att Sveriges ^{regering} styrelse använde Kihnu som deportationsort, vilken uppgift ön även i våra dagar har. Därmed vill man förklara svenskars förekomst på ön. Men å andra sidan fattas några som helst bevis för, att de deporterade just varit av svensk nationalitet. Vidare använder man namnet Rootsiküla som bevis för, att svenskar funnits på ön. Men härvidlag ge de gamla urkunderna ett klart svar. Enligt revisioner 1518-44 under ordenstiden skulle nämligen en viss Rothze Jurgen ha levat i det nuvarande Rootsiküla. Byn uppkallades sedan efter honom. Dylika händelser känner även Kihnu senare historia. Det nuvarande Turuküla skall ha fått sitt namn efter Turu gård, vilken existerar i denna dag. Men ingen har förmått klargöra, till vilken nationalitet svensken med det estnisk-klingande namnet, Rothze Jurgen, hörde.

Frågan om Kihnus forna svenska bebyggelse har inte ens utretts i våra dagar och kommer väl inte heller att göra det i fortsättningen, om man

inte upptäcker nya och utom allt tvivel stående
sakbevis.

Thar, Slutligen kan jag inte låta bli att omnämna den Värde-
fulla hjälp, som herr dr. iur. Leo Leesment lämnat mig vid
materialets anskaffande.

25 cie. *Seni Suis-Estonica*

31

Das Dorff Sehrekil hat itziger Zeitt noch 10 Pauern
oder fischer Kerles mitt Nahmen.

	Fiskarböndernas namn.	Sönernas namn.	Härstamning	Huru länge bott på ön.
1	Kockis Tonnies	Claues & Maddis		
2	Wahakill Jacob	Maddis		
3	Jacob Tito	Hansz		
4	Kurras Tönnies	Tönnies		
5	Kate Berendt	—		
6	Koszken Mehle	Koszke		
7	Hurde Hinno	Hansz		
8	Nabbase Maz	—	Saaremaa	10 år
9	Kurras Barth	Hansz		
10	Nicolas Hinno	Jurgen & Herman		

	Fiskarböndernas namn.	Husdjur.		
		Oxar.	Kor.	Hästar.
1	Kockis Tonnies	en	en	en
2	Wahakill Jacob	två	två	—
3	Jacob Tito	två	två	en
4	Kurras Tönnies	två	två	en
5	Kate Berendt	en	en	—
6	Koszken Mehle	två	två	en
7	Hurde Hinno	två	två	en
8	Nabbase Maz	en	en	—
9	Kurras Barth	två	två	en
10	Nicolas Hinno	två	två	en

Das Dorf Lemstekkull Inselben wohnen i 70 7 Pauern mit Nahmen, wie folget

	Fiskarböndernas namn.	Sönernas namn.	Husdjur.		
			Oxar.	Kor.	Hästar.
1	Kockes Jacob	—	en	två	—
2	Kockes Berendt	Tonnies	en	två	en
3	Jacoben Tonno	Lauer	en	en	—
4	Tonnies Michell	—	en	en	en
5	Mehle Koht	Hansz	en	två	en
6	Tonse Melck	Berend & Maz	två	två	—
7	Jacob Lemmehanz	Peter	en	två	en

Das Dorf Rohtzekill, inselben wohnen i 70 12 Pauern, derer Nahmen und Vermögen ist, wie folget.

	Fiskarböndernas namn.	Sönernas namn.	Härstamning	Muru längde bott på ön.
1	Pillisoohn Peepe	Lauer		
2	Henszke Hannosz	—		
3	Kulli Lauer	Jacob & Hansz		
4	Tolli Berendt	Michela & Henrich		
5	Tolli Hansz	—		
6	Pilli Hannosz Kubjas	Maddis		
7	Aule Tomas	Tomas		
8	Warraxs Herman	—		
9	Maz Schmidt	—	Saaremaa	10 år
10	Mehle Hansz	Paull		
11	Wahakil Eppe	Hansz		
12	Einzke Henno	—		

	Fiskarböndernas namn.	Husdjur.		
		Oxar.	Kor.	Hästar.
1	Pillisohn Peepe	—	en	—
2	Henszke Hannosz	en	en	—
3.	Kulli Lauer	—	två	—
4	Tolli Berendt	en	två	—
5	Tolli Hansz	en	en	—
6	Pilli Hannosz Kubjas	två	två	—
7	Aule Tomas	en	en	—
8	Warraxs Herman	en	två	—
9	Maz Schmidt	en	en	—
10	Mehle Hansz	—	en	—
11	Wahakil Eppe	—	två	—
12	Einzke Henno	—	—	—

Om den sistnämnde säges: Einzke Henno hatt wedder Sohn noch Vieh noch Wohnung oder Katten.

Das Dorf Linnakill. In demselben wohnen noch iziger Zeit 16 Pauern mit Nahmen, wie folget.

	Fiskarböndernas namn.	Sönernas namn	Härstamning.	Huru länge bott på ön.
1	Matzo Tonnies	—		
2	Rose Hannosz	Herman		
3	Lelapæ Tonnies	—		
4	Heide Berend	Hansz & Jacob		
5	Mieku Marcus	Jahn		
6	Marcus Jochim	—		

34

7	Casperken	Berend & Barteld	Saaremaa	Oupptecknat
8	Warraxs Lauer	Jan & Jacob		
9	Erraxse Jacob	—		
10	Claus Kaul	Peter		
11	Warrax Peepe	Hans?		
12	Warraxs Peepe ^(Lülle)	Hans		
13	Tomas Claus	—		
14	Meus Berendt	Jurgen		
15	Warraxs Jacob	Jury		
16	Toma Tomas	—	Runö	8 år

	Fiskarböndernas namn.	Husdjur.		
		Oxar.	Kor.	Hästar.
1	Matzo Tonnies	—	en	—
2	Rose Hannos?	en	en	—
3	Lelapæ Tonnies	en	en	—
4	Heide Berend	en	två	en
5	Micku Marcus	en	två	—
6	Marcus Jochim*	—	—	—
7	Casperken	—	en	—
8	Warraxs Lauer	—	—	—
9	Erraxse Jacob	—	—	—
10	Claus Kaul	två	två	—
11	Warrax Peepe	—	en	—
12	Warraxs Peepe ^{**} (Lülle)	—	en	—
13	Tomas Claus	—	en	—
14	Meus Berendt	en	en	—
15	Warraxs Jacob	—	två	—
16	Toma Tomas	—	två	—

* Marcus Jochim hatt keine Kinder, keine Rinder.

** Med särskilt bläck: Warraxs Pæpe Lülle hat 1 Sohn heist
Hans hat 1 Khue.

Bönderne .		638 reviderat
	Haker	
1 Köcka Tönnies	$\frac{1}{4}$	Ränten af $\frac{1}{4}$ Haka Siälspäck - 2 Tz Får — 1 St.
2 Waikell Jack	$\frac{1}{4}$	
3 Jgglan Tiet	$\frac{1}{8}$	
4 Kurast Tönnies	$\frac{1}{4}$	
5 Kotti Henn	$\frac{1}{8}$	
6 Kotti Berendt	$\frac{1}{8}$	
7 Kasso Berendt	$\frac{1}{8}$	
8 Jgglen Matt	$\frac{1}{8}$	
9 Enne Perdt	$\frac{1}{8}$	
10 Perdt Lohsz	$\frac{1}{4}$	
11 Jggull Henn	$\frac{1}{4}$	
12 Enne Lauren }	lös-drijfware	
13 Kurrast Tom }		
14 Hurde Berendt	$\frac{1}{26}$	
15 Thoma Thomas	$\frac{1}{26}$	
16 Hurde Hans	$\frac{1}{26}$	
17 Micha Jochem	$\frac{1}{26}$	

110
=>
K
d
t
s

Bönderne		638 reviderat	
		Haker	
Lembse Källa	1	Kacksz Jack	$\frac{1}{26}$
	2	Kacksz Peep	$\frac{1}{26}$
	3	Jgglen Michel	$\frac{1}{26}$
	4	Röesz Berendt	$\frac{1}{26}$
	5	Kerthi Hansz	$\frac{1}{26}$
	6	Mellicko Berendt	$\frac{1}{26}$
	7	Hans Jgglen	$\frac{1}{26}$
	8	Mellicko Matz	$\frac{1}{26}$
Rahzi Källa	1	Pille Hannusz	$\frac{1}{8}$
	2	Mart Rautszep	$\frac{1}{26}$
	3	Pawel Haas	$\frac{1}{26}$
	4	Telle Berendt	$\frac{1}{26}$
	5	Hergkli Hannusz	$\frac{1}{26}$
	6	Pulli Henrich	$\frac{1}{26}$
	7	Mehele Anders	$\frac{1}{26}$
	8	Hewge Hans	$\frac{1}{26}$
	9	Leppe Toffter	lös-drifware
	10	Audi Thomas	

Linna
Kyllä.

Bönderne		638 reviderat	
		Haker	
1	Micko Marcus	$\frac{1}{26}$	
2	Hinrich Jack	$\frac{1}{26}$	
3	Laasz Kaup	$\frac{1}{26}$	
4	Pert Warrant	$\frac{1}{26}$	
5	Matz Tönnies	löszdrifware	
6	Lallepeh Tom		
7	Maltz Hannusz		
8	Rasti Hannusz		
9	Kaye Tom		
10	Warrockse Jacob		
11	Warrockse Lyll		
12	Thoma Laesz		
13	Meshe Berendt		
14	Warracksze Jury		
15	Kyste Käsper		

Är taxerade att gifwa Stasjon för Haker $3\frac{5}{8}$.

	Lit. Bu	Lit. Bw	Lit. Bx
1	Perti Jack	Perty	
2	Perti hans	Perly	Hansz
3	Tönno Matz	Tönno Matz	($\frac{1}{2}$ p ödhe)
4	Jochum Matz	Matz	
5	Kosso Jack		Koszé
6	Koltti Nann	Kolti Nahn	Kolti Nahn
7	Lauri Nicolaus	Laurj Nicolas	Nicolas
8	Currasse hannus	Currase	Currase
9	Currasse Jahan	Curase Jahan	Jahn
10	Kolti Jahan		Jahn (ödhe)
11	Kolti Tönnis		Tönnisz
12	Tido Tön		Tydo
13	Wackla Berendt		
14	Kocksi Maddis		Mattis
15	Currase Tön	Curasze	Curasse
16	Tenno hendrich		Henrich
17	Wackla Mert	Märt	
18	Tönno hans		Hansz
19	Kolti hannus		hannusz
20	Berendt Jack		
21	Telle Michel		
22	Lause Pet	Pedt	Perdt
23	Laurij Jochum öde		-s Enkie öde

Lit. Bw. Desze bönders ächer
 ähr af ren sandt,
 de hafwa ingen lägenheet til
 buskelender. Hööslagene ähro af
 samma gvalitet som Lennekýllas
 mätt aff Matthis Schilder
 Ren åker Tunner Land 141
 Ödes åker Tunner Land 15
 Hööslags lasz 150

Lit. Bx. Ren åker tl: 141
 Öde tl: 15
 höölasz: 150
 Desze bönders åker är
 aff reen sandt, de hafwa
 ingen lägenheet till Buske-
 länder.

Lembusse Kýlla:

	Lit. Bu	Lit. Bw	Lit. Bx
1	Kurrasse Thomas	Tomas	Kurrase
2	Koss lauska Michel	Koss lausehe	Kosselauscha/Korelauscha
3	Kackza hendrich	Kockza	Kockse
4	Kassena hans		Kordi Arendt Kassena Hansz
5	Kurdi hannus		Kordi hannusz
6	Kurdi Jack		
7	Sockema Maddis		
8	hanso hindrich		Hanso Kordi Hindrich
9	Henno hans Jörgen		
10	Tello henn		
11	Kockze Peep	Kockza Peep	
12	Michel Antz } öde	} äro öde	Michel Hantz } äro öde

Lit. Bw: deszes åkermön ähr
 aff grooff sand, dels
 och sandachtig leerjord beblan-
 dat. Signerad. L: C "Engen aff
 små starwall.

Denne By mätt aff
 Jonas Böök

Ren åker Tunner 56
 Ödes åker Tunner 14½
 Höölasz 48

Lit. Bx: Ren åker tl: 56
 Öde tl: 14½

Deszes åkermön är af
 grooff Sand, deels och Sand-
 achtig leerjord beblandat.
 Lit. C Engen af små starwall
 - 48 höölasz.

Rotze Källa.

	Lit. Bu	Lit. Bw	Lit. Bx
1	Hinssi Jack	Hinszi	Hensi
2	Pauli Toffer		Paule
3	Telli Jack		
4	Telli Tiet	Tiedt	Tiedt
5	Simon Tönnis		
6	Pulli hindrich		
7	Sutti Jacob		
8	Pilli Mattis	Matthis	Matthisz
9	Matto Lahs el" hans	Mattso Lahs el Hans	Mattso Lahs el hans
10	Pawel Jahan		Pawel Jahn Hans
11	Pawel Andres		Pawel Andresz Mert
12	Eppo hannocken		Eppo Hannocken Michel
13	Eppo Teffen		Eppo Teffen Berendt

14	Pulli hans		Pulli Hansz Matse Märt
15	Pilli Peter	Petter	
16	Matto Mathis	Mattso Matthis	Matso Matthisz öde
17	Matto Lahs	Mattso	

Lit. Bw: Överstrukna an-
märkningar, jor-
den säges vara likadan
som de andras.

Ren åker Tunner 66

Höölasz 144

Mätt aff Lorst Brianth.

Lit. Bx: ren åker tl: 66
höölasz 144

Linnekylä.

	Lit. Bu	Lit. Bw	Lit. Bx
1	Peti hans		
2	Peti Mert	Martt	Mart
3	Lassi Andres	Lassij Andres	Laszi Andresz
4	Lassi Willum	Lassij	Laszi
5	herkus Jahan	Herkusz	Herkusze Jahn
6	herkus Anders		Herkusze Andresz
7	Markuse hans	Markusze Hansz	Markusze
8	Linno hans Mart	Hans Martt	
9	Linno hans Mattz	Hansz	
10	Micko Hans		
11	Petij Petter		Peti Peter

12	Berendt Tootz		
13	Berendt Thomas	Berendt Thomas senare skrivet	Jattas
14	Lauri Jack		Laure Jack Mattis?
15	Terwa hannus		
16	Marcus Peter	Petter	Marckusz
17	Lullepe Hans		
18	Tönnise Andres	Anders	Tönnisze Andres?
19	Laure hans		
20	Toma Jörgen	Jürgen	Thoma Jorgen
21	Tijdo Peter	Petter	
22	Marresse Mart		Marresse
23	Loosi Thomas	Loosij	Lasi
24	Warrisse Andrus		Warrise
25	Lulli Lyll		
26	Mehla Andres köster	Anders	
27	Mattze Jahan		Matze Jahn

Lit. Bw: Desze bönders Åker
består mehrendels uth-
af lutter sandt. Eliest dhoras hööslag
äfro och mehrendels af samoht land
och starr. Inga lägenheeter finnes mehra
till något uthrymded - Hofflägret
desz Jordmon består af ofwenskrifne
bonders Jordmon, Hööslagene till detta Hoff
ähr tillhopa med Böndernes —
mett aff Henrich Loccenius
och Petter beidman

Ren åker Tunner Land 112
Ödes åker Tunner Land 21
Hööslags lasz 80

Lit. Bx: Ren åker tl: 112
Ödes åker tl: 21
höölasz 80

Desze böndersz åker be-
står merendels utav lutter sand
Elliest deras hööslag äro och meren-
dels af sankt land och starr. Inga
lägenheter finnes mera till något
utrymmer. Hofflägret 11 ren
åker tl. Desz jorde-mon består
aff ofwenskrifne bönders Jorde-
mon, hööslagen till detta hoff
är tillhopa med Bönderne.

11. aug. 1937